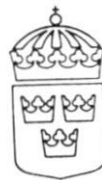

Motion till riksdagen

1988/89: So449

av Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)

Obduktionslagen m. m.

Mot.
1988/89
So449 – 456

Respekt för integritet

Styckmordsrättegången väckte känslor av bestörtning och avsky inför en rad makabra detaljer som beslagtagande av kranier och likdelar. Debatten om vår rätt att behandlas med respekt och värdighet också efter döden tog fart.

”Den som obehörigen flyttar, skadar eller skymfligen behandlar lik ... döms för brott mot griftefrid till böter eller fängelser i högst 6 månader”, står det i Brottsbalken kap. 16 § 10.

Här är kanske det mest oroande att andra på den aktuella institutionen enligt uppgifter i massmedia skall ha känt till missförhållandet utan att det förts vidare till rättslig prövning. Bara misstanken att skändning kan ske i det tysta gör att reglerna för omhändertagande av döda bör ses över.

Idag handlägger Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd enbart ärenden som berör levande. I framtiden bör nämnden också få behandla frågor om hur döda tas om hand.

Respekt för självbestämmande

Innan begravning får ske måste en läkare ha skrivit dödsbevis. Där skall dels anges känd eller sannolik dödsorsak, dels om det finns anledning att misstänka att annan person orsakat döden och om det finns skäl att undersöka kroppen ytterligare.

Om sannolik dödsorsak inte kan anges får obduktion ske även om den döde eller anhöriga motsatt sig detta. Mot deras uttalade vilja får däremot inte obduktion ske om dödsorsaken är känd och det uppenbart rör sig om en naturlig död.

Idag har man rätt att vägra undersökning för att få fram rätt diagnos före döden. Efter döden finns ingen sådan rätt.

Det är knappast etiskt försvarbart att ha kvar rätten att obducera mot de anhörigas vilja och mot den dödes uppfattning vid de tillfällen då den exakta dödsorsaken visserligen är okänd men anledning saknas att misstänka brott.

Rättsmedicinsk undersökning och obduktion

Vid dödsfall som ger anledning till polisutredning (t.ex. vid misstänkt brott, olycksfall eller självmord) görs rättsmedicinsk undersökning och obduktion. Då spelar de anhörigas eller den avlidnes inställning ingen roll.

Det är knappast etiskt försvarbart att rutinmässigt obducera t. ex. död från en kulturkrets där åtgärden upplevs som likskändning. Obduktion borde därför vid behov kunna undvikas i fall där det uppenbarligen är en naturlig död, ett helt klarlagt olycksfall eller självmord.

Mot. 1988/89
So449

Omfattning och motiv

I Sverige obduceras knappt 40% av alla dödsfall. Det finns stora regionala variationer från 19% i Skaraborgs och Gotlands län till 77% i Malmö kommun. Att så många obduktioner görs beror på att vinsten i form av förbättrad rättssäkerhet, kunskap och sjukvård väger tyngre än nackdelar i form av höga kostnader, ökad arbetsbelastning och obehaget att utföra själva obduktionen.

Anhöriga visar ofta stor tacksamhet över att obduktionen blev gjord, när de förr eller senare kommer med sina frågor: "Varför dog hon? Kunde något ha gjorts för att rädda livet? Plågades han i diket efter trafikolyckan?" osv.

Med det finns också anhöriga som inte vill ha svar och som av bl. a. religiösa skäl anser att man skändar och vanhelgar den döde vid obduktion. Därför krävs stor varsamhet och lyhördhet i kontakten med de anhöriga.

Riksdagsbeslut

Riksdagen beslutade våren 1987 att transplantationslagen skulle skärpas. Organ får numera tas från avliden för donation enbart om uttryckligt tillstånd inhämtats från donatorn eller nära anhörig. Om anhöriga är oeniga får inget organ tas. Transplantationsutredningen har också fått direktiv att se över reglerna för anhörigas samtycke vid obduktion för att bestämmelserna skall bli så enhetliga som möjligt.

Riksdagen har vid flera tillfällen uttalat att ökad hänsyn bör tas till den avlidnes och de anhörigas inställning till obduktion, att polis inte bör kopplas in i onödan och att onödiga obduktioner bör undvikas. Riksdagen förväntar sig också sedan några år tillbaka en redovisning från regeringen om hur 1975 års obduktionslag, reglerna för rättsmedicinska undersökningar och dödsbevis tillämpas. Regeringen har tagit god tid på sig både när det gäller redovisning och förslag till ändrade regler.

Påskynda lagstiftning

Utbyggd hemsjukvård medför att allt fler dödsfall inträffar utanför sjukhusen. Vi har ett 50-tal religioner i landet med skiftande uppfattning om vad som är rätt och tillåtet vid omhändertagande av döda. Missförhållanden och brister i nuvarande regelsystem har ånyo lyfts fram i samband med styckmordsrättegången. Det är några faktorer som göra att regeringen bör påskynda behandlingen av frågor kring obduktion.

Med hänvisning till ovanstående hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handläggning av ärenden rörande omhändertagande av döda i hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående hänsynstagande till den avlidnes och de anhörigas vilja i samband med obduktion,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rättsmedicinsk undersökning och obduktion,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att översynen av obduktionslagen bör påskyndas.

Stockholm den 23 januari 1989

Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)